

Підстави виникнення адміністративно-деліктних правовідносин за участю Служби безпеки України

Бунечко Віталій Іванович, здобувач Державного науково-дослідного інституту МВС України

Відповідно до п. 4-1 статті 25 Закону України «Про Службу безпеки України» співробітникам СБУ для виконання покладених на них обов'язків надається право складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції СБУ, проводити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовувати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Реалізація зазначених вище прав та обов'язків знаходить свій вираз у здійсненні покладених на СБУ завдань і уможливорює виникнення адміністративно-деліктних правовідносин за участю СБУ.

Однак законодавством України не визначено чітких критеріїв виникнення таких правовідносин.

Оскільки адміністративно-деліктні правовідносини є різновидом правоохоронних відносин, які у свою чергу входять до системи адміністративно-правових відносин, спробуємо висвітлити та проаналізувати підстави їх виникнення, висунуті сучасними вченими-дослідниками.

На думку В.К. Колпакова, адміністративно-правові відносини виникають внаслідок державної волі, що вимагає від суб'єктів вступити у правові зв'язки між собою на паритетних засадах. Ця воля завжди виражена у формі адміністративно-правового акта. Таким чином, підставою для виникнення цих відносин є та сама адміністративно-правова норма. Внаслідок цього, суб'єкти (адресати норми) не можуть відмовитися від вступу у правовідносини, а також не можуть вийти за рамки державних настанов, якими регламентовано їхні взаємні права та обов'язки [1, с. 161].

Без сумніву, адміністративно-правові відносини результат державної волі. Водночас не можемо погодитися з твердженням В.К. Колпакова стосовно того, що адміністративно-правова норма є єдиною підставою для виникнення адміністративно-правових відносин. На нашу думку, норма права одночасно містить зміст правила поведінки та певні життєві обставини з яким воно пов'язане, які тільки у своїй сукупності є підставами для виникнення адміністративно-правових відносин загалом та адміністративно-деліктних правових відносин зокрема.

У підручнику «Адміністративне право України», за загальною редакцією Ю.П. Битяка, зазначається, що підставою виникнення, зміни або припинення адміністративно-правових відносин є юридичні факти. Це дії та події.

Під діями розуміють факти, які виникають за волею людей. Вони можуть бути як правомірними, так і неправомірними.

Правомірні дії відповідають вимогам адміністративно-правових норм. Адміністративно-правові відносини виникають також у зв'язку з діями

окремих громадян і посадових осіб, наприклад, у разі звернення громадянина зі скаргою на дії посадової особи. Крім цього, юридичним фактом, що зумовлює виникнення адміністративно-правових відносин, може бути бездіяльність.

Неправомірні дії - це правопорушення, проступки, що тягнуть за собою застосування заходів примусового впливу. До неправомірних дій належать правопорушення, в тому числі адміністративні та дисциплінарні, за які настає відповідальність, наприклад, адміністративна. Адміністративно -правові відносини виникають не тільки в результаті діяльності людей, а й у разі виникнення подій.

Зокрема, події пропонується розуміти як явища, що не залежать від волі людей, але зумовлюють певні правові наслідки.

Цілком погоджуючись із запропонованою підставою виникнення адміністративно-правових відносин, спробуємо висвітлити й інші, наявні у юридичних джерелах, підстави виникнення адміністративно-деліктних правових відносин [2, с. 82].

Л.В. Коваль відзначає, що адміністративно-деліктні відносини, як і інші правові відносини, є юридичною формою фактичних відносин. Тому й взаємозв'язок об'єкта і суб'єкта відносин, подібно взаємозв'язку між цими ж елементами в інших правовідносинах, характеризується фактичною єдністю матеріального змісту та юридичної форми. Досліджувані відносини, як і всякі правовідносини, носять вольовий характер, оскільки виникають у зв'язку з провиною, і ця вольова поведінка правопорушника є підставою виникнення адміністративно-деліктних відносин [3, с. 40].

Аналіз зазначеного дає підстави висловити думку, стосовного того, що поведінка правопорушника, як підстава виникнення адміністративно-деліктних правових відносин за участю СБУ, є синонімом такого структурного елемента механізму адміністративно-правового регулювання, як юридичний факт.

Наприклад, відповідно до статті 259 Кодексу України про адміністративні правопорушення, з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення, при порушенні законодавства України про державну таємницю, в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено до органів СБУ її співробітником.

Отже, спостерігаємо, що підстава виникнення адміністративно-деліктних правових відносин - вольова поведінка правопорушника, яка характеризується провиною (порушенням законодавства України про державну таємницю). Водночас акт винного проступку суб'єкта-правопорушника адміністративно-деліктних правовідносин являється юридичним фактом, що передбачений самою нормою права і активує її для досягнення врегулювання правовідносин, що виникли.

Додатково слід зазначити, що виникнення адміністративно-деліктних правовідносин за участю СБУ відбудеться не тільки завдяки наявності відповідної норми права та юридичного факту (сукупності юридичних

фактів). Оскільки правовідносини - це результат дії норми права на поведінку суб'єктів таких відносин за конкретних життєвих дій та подій, то у цій структурі не вистачає елементу забезпечення реалізації норми права. На нашу думку, в межах теми нашого дослідження таку функцію виконують уповноважені посадові особи органів СБУ в межах своєї компетенції через акти реалізації норм права, тобто виконання своїх посадових обов'язків, використання прав та дотримання заборон, що передбачені для них у зв'язку зі службовою діяльністю.

Отже, підводячи підсумок дослідження, на нашу думку, до підстав виникнення адміністративно-деліктних правових відносин за участю Служби безпеки України можна віднести: 1) норму права; 2) юридичний факт (сукупність юридичних фактів); 3) акти реалізації норм права уповноваженими посадовими особами Служби безпеки України.

Вважаємо, що вказані підстави уможливають виникнення адміністративно-деліктних правовідносин тільки у своєму комплексі. У іншому випадку суспільні відносини не відбудуться як адміністративно-правові відносини.

Список використаних джерел:

1. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підруч. / В. К. Колпаков. - К. : Юрінком Інтер, 1999. - 736 с.
2. Адміністративне право України : [підруч. для юрид. вузів і фак-тів / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін.] ; За ред. Ю. П. Битяка. - Харків : Право, 2001. - 528 с.
3. Коваль Л. В. Административно-деликтное отношение / Л. В. Коваль. - К. : Вища школа, 1979. - 486 с.